

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

پروفیسر شہناز گل خان
پرنسپل جامعہ اسلامیہ اسلامیہ

سنجش تطبیقی الگوی توسعه روستایی کشور با توجه به الگوی اسلامی _ ایرانی پیشرفت

۸۳

دو فصلنامه علمی پژوهشی

الگوی پیشرفت
اسلامی ایرانی

سنجش تطبیقی الگوی توسعه روستایی کشور با توجه به الگوی اسلامی -

ایرانی پیشرفت

مرتضی توکلی وند

مرتضی توکلی^۱

سعید بادی وند^۲

چکیده:

در دوران حاکمیت دانش توسعه، الگوهای گوناگونی از توسعه معرفی شده که در زمانه خود در همه سطوح و اجزای ناظر بر مدیریت توسعه رسوخ یافته و پیامدهای خاص مکانی- فضایی در عرصه جهانی، منطقه‌ای، ملی و سرزمینی نیز داشته است. تجربیات متعدد و همچنین نتایج حاصل از استفاده از الگوهای غربی توسعه، کشورهای جهان سوم از جمله ایران را به این نتیجه رسانده که استفاده از الگوهای بومی توسعه، الگویی که بر فرهنگ بومی و مبانی اعتقادی متکی باشد (اسلامی- ایرانی) بهترین الگو برای پیشرفت می‌باشد. هدف از این تحقیق ارزیابی الگوی فعلی توسعه روستایی با توجه به الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت می‌باشد. روش تحقیق توصیفی _ تحلیلی می‌باشد و با استفاده از پرسشنامه و نرم‌افزار *SPSS* مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفته است. نتایج گویای این واقعیت است که الگوی غالب و رایج در زمینه برنامه‌ریزی توسعه روستایی در ایران با الگوی اسلامی ایرانی مطابقت ندارد.

واژه‌های کلیدی: الگوی اسلامی- ایرانی پیشرفت، الگوهای توسعه، توسعه روستایی، برنامه‌ریزی

روستایی، الگوی غالب روستایی

۱. دانشیار گروه جغرافیا دانشگاه تربیت مدرس

tavakoly52@gmail.com

۲. فارغ التحصیل کارشناسی ارشد دانشگاه زابل (مقاله مستخرج از پایان‌نامه کارشناسی ارشد است.)

مقدمه:

پیشرفت و توسعه از اهداف اصلی جوامع می‌باشد که در تمامی ابعاد آن دارای اهمیت و ضرورت است. اهمیت و ضرورت توسعه به ویژه در بعد توسعه روستایی واقعیتی است که امروزه در جامعه باید به آن پرداخته شود. از آنجا که هر نوع پیشرفت و توسعه‌ای برای رسیدن به موفقیت نیاز به الگویی از پیش طراحی شده دارد که بر اساس چارچوب طراحی شده آن الگو و همچنین بر اساس شرایط زمانی و مکانی، مسیر را طی نموده و به سرانجام موفقیت آمیزی دست پیدا کند، توسعه روستایی نیز برای رسیدن به اهداف خود ملزم به طی کردن مسیر خود در چارچوب یک الگوی خاص می‌باشد. الگوهای توسعه در کشورهای جهان سوم عمدتاً بر اساس الگوهای توسعه غیر بومی بوده که به عنوان نسخه‌های یکسان برای کشورهای جهان سوم مورد استفاده قرار گرفته است. استفاده از این الگوهای یکسان برای کشورهای با شرایط اجتماعی، اقتصادی، فرهنگی، سیاسی و طبیعی متفاوت در بیشتر موارد نه تنها باعث توسعه و پیشرفت نشده بلکه به علت عدم همخوانی با فرهنگ بومی این کشورها آنها را با چالش‌ها و مشکلاتی بر سر راه توسعه خود مواجه کرده است.

در زمینه توسعه ابتدا به تعاریف سپس معیارها و شاخص‌های آن و بعد ابعاد آن اشاره می‌شود: توسعه را باید جریانی چند بعدی دانست که مستلزم تغییرات اساسی در ساختار اجتماعی، طرز تلقی عامه مردم و نهادهای ملی و نیز تسریع رشد اقتصادی، کاهش نابرابری و ریشه کن کردن فقر مطلق است (مطیعی لنگرودی، ۱۳۸۲، ۶۲).

توسعه اصطلاح جدیدی است که در مورد تحولات و دگرگونی‌های عمده‌ی در جهت پیشرفت یا تجدید جوامعی که معروف به توسعه نیافته هستند به کار می‌رود. توسعه به صورت یک نظریه عمومی مطرح شده که بیشتر به برنامه‌ریزی آزادانه و آینده‌نگری توجه دارد. به علاوه توسعه گاه «توسعه فرهنگی» و گاه «توسعه اجتماعی» را شامل می‌شود و در مواردی نیز مقصود از آن «توسعه اقتصادی» است که به صورت یک بحث مستقل در عصر جدید مطرح شده است و مسائل و شرایط ویژه‌ای دارد ((مطیعی لنگرودی، ۱۳۸۲، ۶۲-۶۳)؛ و در تعریفی دیگر از توسعه این‌گونه بیان شده است که توسعه همان رشد اقتصادی نیست؛ زیرا توسعه جریانی چندبعدی است که در خود، تجدید سازمان و جهت‌گیری متفاوت کل نظام اقتصادی _ اجتماعی را به همراه دارد (پاپلی یزدی و ابراهیمی، ۱۳۸۵، ۳).

تجربیات متعدد و همچنین نتایج حاصل از استفاده از الگوهای غربی توسعه، کشورهای جهان سوم از جمله ایران را به این نتیجه رسانده که استفاده از الگوهای بومی توسعه، الگویی که بر فرهنگ بومی و مبانی اعتقادی متکی باشد (اسلامی- ایرانی) بهترین الگو برای توسعه و پیشرفت می‌باشد.

از آن جا که اهداف برنامه ریزی روستایی، توسعه، پیشرفت، رشد و بالندگی روستا مطابقت آن با الگوهایی اسلامی ایرانی در محیط روستایی است، داشتن یک روستا مناسب با خواسته های خود مردم که نشأت گرفته از الگویی اسلامی ایرانی می باشد می تواند سهم زیادی در فضای زندگی روستاییان داشته باشد، بنابراین اهداف نهایی این پژوهش به قرار زیر است:

تا چه میزان برنامه ریزی ها صورت گرفت در روستاها با الگوی مورد نظر همخوانی دارد
دلایل ناهماهنگی بین برنامه ریزی و الگوی اسلامی ایرانی در چه چیزهای نهفته است
با توجه به موارد بالا و مسائل مطرح شده، فرضیه ی پژوهش بدین شکل طرح می شود:
با استفاده از الگوی غالب و رایج در زمینه برنامه ریزی توسعه روستایی در ایران می توان میزان مطابقت آن را با الگوی اسلامی ایرانی مشخص و معلوم نمود.

مبانی نظری:

مفهوم پیشرفت:

پیشرفت (*Gradior*) حرکتی به جلو و گام به گام است، حرکت کردن، به جلو رفتن، مستلزم دور شدن از نقطه عزیمت است و ضمن آن ناپدید شدن نقطه عزیمت به مرور که پیش می روند و از آن نتیجه می شود که پیشرفت هرگز محافظه کار نیست بنابراین پیشرفت الزاما نوآور است که باید پذیرای آنها باشد و آنها را جایگزین کهنه ها که باید آنها را ترک گفت کرد، نقطه عزیمت و هدف، و مقصد پیشرفت هستند.

مفهوم توسعه:

توسعه تحولی است تاریخی که همه جنبه های زندگی را در بر می گیرد و بنابراین دارای ابعاد متفاوت است. توسعه به معنای کامل و در مفهوم گسترده آن، به بالا بردن سطح زندگی کاهش فقر و بیماری و گسترش بهداشت در جامعه محدود نمی گردد بلکه شامل نهادها و بنیان های سیاسی، تربیتی، اجتماعی، علمی و ایجاد ساز و کارهای مناسب برای مشارکت سیاسی نیز می شود و تحقق آن به ارتقای منطق علمی، مهارت های هنری و ظرافت های ادبی کمک می کند (حیدری، ۱۳۸۱، ۱۰۶). مهم ترین هدف توسعه، توانمند ساختن انسانهاست. توسعه در عمل به معنی فرایند بهبود کیفیت زندگی مردم در شهرها و روستاهاست (کریمی، ۱۳۸۹، ۱۳).

مفهوم توسعه روستایی:

آنچه که در مفهوم توسعه روستایی به عنوان اصل توسعه و محور قرار می‌گیرد در واقع خود انسان روستایی است؛ بنابراین توسعه روستایی عبارت است از توسعه انسان روستایی، به عنوان یک فرد و یک موجود اجتماعی با هدف آزادی و شکوفایی او، توسعه باید عامل ارضای نیازها باشد که با از بین بردن فقر آغاز می‌شود، برنامه توسعه روستایی باید بخش وسیعی از فعالیت‌ها را در بر گیرد. پروژه‌هایی که برای افزایش محصولات کشاورزی، بهبود بهداشت و آموزش، گسترش ارتباطات، بهبود مسکن روستانشینان به اجرا در می‌آیند (گنجعلی، ۱۳۸۷، ۲۱).

برنامه ریزی روستایی:

برنامه‌ریزی روستایی تعیین یک طرح مشخص و یک الگوی صریح جهت توسعه و شکوفایی زندگی روستایی، با پیش بینی و آینده نگری مسائل خاص اجتماعی و اقتصادی جهت توسعه است. بدون شک برنامه‌ریزی روستایی نمی‌تواند بدون توجه به امکانات مادی و انسانی موجود صورت گیرد؛ بنابراین هدف اساسی در برنامه‌ریزی روستایی ایجاد شرایطی است که بتوان از امکانات موجود حداکثر استفاده را برده و در کوتاه‌ترین مدت ممکن به هدف تعیین شده که همانا رشد و توسعه در زندگی روستایی است، رسید (کامران، ۱۳۷۴، ۲۴).

تعریف توسعه مورد نظر اسلام:

توسعه، جریانی است که به تحول و جهش‌هایی منتهی می‌شود که در آن با بهره‌گیری از اندیشه‌های جامع‌نگر و عقلانی بر آمده از حقایق هستی، فن‌ها و روش‌های علمی پیشرفته، از منافع انسانی و مادی در جهت تامین رفاه بشر و دست‌یابی به کمال شایسته مقام انسان، استفاده بهینه صورت گیرد.

در اینجا توجه به نکته‌ها و معیارهای ذیل در جهت ارزیابی تعریف اخیر لازم به نظر می‌رسد:

- ۱- از آنجا که محور و قلب توسعه، انسان است توسعه باید فراهم کننده زمینه شکوفایی استعدادها برای همه افراد جامعه باشد؛ به گونه‌ای که توانایی انجام وظایف و رسالت‌های خود را کسب کنند.
- ۲- در فرآیند توسعه، تامین نیازهای مادی و معنوی انسان و هر دو بعد جسم و روح وی به موازات هم باید در نظر گرفته شود.
- ۳- توسعه، فرایندی جهت دار است و هدف نهایی آن رسیدن انسان به کمال شایسته اوست که بر اساس جهان بینی و فرهنگ اسلامی، کمال نهایی انسان قرب الی الله است.

در اسلام، انسان محوری در جهت خدا محوری است و هیچ تعارضی با آن ندارد؛ در حالی که در الگوی توسعه اقتصادی غرب، هدف از تولید، حداکثر کردن درآمد و سود و در زمینه مصرف، هدف نهایی رسیدن به مطلوبیت و لذت هر چه بیشتر است (خلیلیان اشکذری، ۱۳۸۶، ۸۴ - ۶۱).

پیشینه‌ی تحقیق:

اهمیت توسعه، به ویژه توسعه‌ای که منطبق با شرایط بومی هر کشور یا منطقه باشد، بر کسی پوشیده نیست. عدم کارایی الگوهای توسعه غربی و همچنین عدم انطباق آنها با شرایط فرهنگی (اسلامی - ایرانی) کشور ایران، مسئولان را بر آن داشته است که با جایگزینی الگوی توسعه بومی (اسلامی - ایرانی) به جای الگوهای مذکور که نسبت به امور معنوی توسعه و عدالت و برابری بی توجه هستند، گامی در جهت پیشرفت و توسعه ایران برداشته شود. با توجه به نوپا و جدید بودن موضوع، تحقیقات نسبتاً مرتبط با آن را مرور می‌کنیم.

یوسف خیل در سال (۱۳۷۵) در تحقیقی تحت عنوان «عدالت اجتماعی رشد و توسعه اقتصادی با نگرش به دیدگاه اسلامی» در بخش اسلامی آن، در مورد دیدگاه اسلام راجع به تحصیل ثروت و برخورداری از نعم الهی بحث کرده است. از این دیدگاه دنیا مادام که در خدمت هدفی برتر همچون طلب رضای خداوند و زمینه‌ای برای پرورش استعدادها و شکوفایی مادی و معنوی مسلمین و جامعه اسلامی باشد، امری مطلوب است و در مقابل فقر و نابرابری امری مذموم و ناپسند که مسلمانان باید با کار و تلاش و تولید و رشد اقتصادی به رفع آن، همت گمارند و در این راستا در عین توجه به عدالت و تحقق جامعه‌ای به دور از ظلم و بی‌عدالتی به رشد و توسعه اقتصادی دست یابند.

هزاوه‌ای در سال (۱۳۸۵) در تحقیقی تحت عنوان «تاثیرپذیری سیاست‌های توسعه در ایران از الگوهای مسلط غربی» به این نتیجه می‌رسد که راه توسعه ایران از طریق باور به تنیدگی آموزه‌های دینی، اجتماعی، سیاسی، اقتصادی و فرهنگی در ایران و پذیرش امتناع توسعه ایران بر پایه مدل‌های مبتنی بر گفتمان توسعه غرب و توجه به مقتضیات بومی، همچنین بهره‌گیری از تجارب سایر کشورها در امر توسعه می‌گذرد؛ امری که در طول تاریخ معاصر ایران مغفول مانده است.

علوی زاده در سال (۱۳۸۶) در تحقیقی تحت عنوان «الگوهای توسعه اقتصادی اجتماعی با تاکید بر توسعه پایدار روستایی» در ایران ضمن برشمردن الگوهای غالب توسعه در طی نیم قرن اخیر از جمله الگوی رشد، الگوی ساختارگرا، الگوی تامین نیازهای اساسی و الگوی توسعه پایدار، تاثیر آنها را در برنامه‌های عمرانی کشور مورد بررسی قرار داده است که نتایج آن بیانگر این است که کشور ایران با سابقه حدود ۶ دهه برنامه‌ریزی دارای تجارب فراوان در این زمینه است که در طی این چند دهه برنامه‌ریزان کشور انواع الگوهای توسعه مطرح در جهان را مورد توجه قرار داده‌اند با این حال در مقایسه با بسیاری از کشورهای تازه صنعتی

شده شرایط اجتماعی، اقتصادی و محیطی کشور نشان دهنده نابسامانی در برنامه‌ریزی‌ها و عدم دستیابی به اهداف تصریح شده در برنامه‌ها است.

کمالی اردکانی در سال (۱۳۸۷) در مقاله‌ای تحت عنوان «روند تکوین الگوی توسعه یافتگی بومی در ایران پس از انقلاب اسلامی» این نکته را بیان می‌کنند که پیروزی انقلاب اسلامی در ایران، علاوه بر فراهم کردن زمینه خود باوری در میان محققان و پژوهشگران ایرانی، این امکان را فراهم آورده تا برای اولین بار مفاهیم مدرن، از جمله توسعه، بر مبنای الگوی اسلامی - ایرانی مورد بررسی قرار بگیرند.

روش تحقیق:

روش تحقیق مقاله حاضر، توصیفی - تحلیلی و بر پایه مطالعات اسنادی، کتابخانه‌ای و مجلات معتبر علمی پژوهشی و ترویجی، آمارنامه‌های مختلف، پایان نامه‌های مقطع ارشد و غیره استفاده شده است، همچنین روش پیمایشی (میدانی) در این تحقیق با استفاده از پرسشنامه نظرات ۶۰ تن از صاحب‌نظران برنامه‌ریزی روستایی و ۲۵۰ نفر از عاملین اجرایی برنامه‌ریزی توسعه روستایی گردآوری گردید و مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت که برای این کار جواب‌های داده شده به پرسشنامه وارد SPSS گردید و سپس بر اساس آزمون برازش نیکویی (خی دو) مورد آزمون قرار گرفت.

آزمون نیکویی برازش

در این آزمون به تطابق توزیع نمونه با توزیع نظری با استفاده از ملاک (خی دو) می‌پردازیم. هدف ما، آزمون معنی دار بودن اختلاف بین فراوانی‌های مشاهده شده و فراوانی‌های است که از نظر تئوری انتظار داریم. به عبارتی آزمون می‌کنیم که تا چه اندازه توزیع فراوانی مشاهده شده بر توزیع فراوانی نظری منطبق می‌شود (یا برازنده است).

فراوانی مشاهده شده:

منظور تعداد افرادی از نمونه که در یک گروه خاص قرار گرفته‌اند.

فراوانی مورد انتظار:

فراوانی بر اساس قبول فرضیه صفر (تطابق نمونه با توزیع نظری) را فراوانی مورد انتظار گویند که برای محاسبه فراوانی منتظره این گروه باید احتمال مربوط به آن گروه را که از توزیع نظری بر اساس فرضیه صفر محاسبه می‌شود در تعداد مشاهدات (n) ضرب می‌کنیم.

فرضیات:

H_0 : توزیع نمونه با توزیع مورد نظر مطابقت دارد.

H_1 : توزیع نمونه با توزیع مورد نظر مطابقت ندارد.

آماره آزمون عبارتست از: $X^2 = \sum_{i=1}^K \frac{(h_i - e_i)^2}{e_i}$

n_i : فراوانی مشاهده شده

e_i : فراوانی مورد انتظار

K : تعداد رسته‌های مختلف یا تعداد گروه‌های مختلف

درجه آزادی مورد نظر برای این آزمون به صورت $df = k - 1$ محاسبه می‌شود (دلاور، ۱۳۸۹، ۳۵۶-۳۴۳).

نتایج:

سنجش مطابقت الگوی اسلامی - ایرانی توسعه روستایی با الگوی بومی

با توجه به اینکه در این تحقیق جهت تحلیل فرضیات از روش میدانی (پرسشنامه بر اساس طیف لیکرت)

استفاده شده است به بیان ویژگی‌های آزمودنی‌های تحقیق پرداخته می‌شود:

جدول (۱) گروه‌های عمده آزمونی تحقیق

گروه	عاملین اجرایی	صاحب نظران	جمع
تعداد	۲۵۰	۶۰	۳۱۰
درصد	۸۱/۶۵	۱۹/۳۵	۱۰۰

جدول (۲) ویژگی تحصیلات آزمونی‌های تحقیق

سطح تحصیلات	لیسانس	فوق لیسانس	دکتری	جمع
درصد	۴۰	۵۰	۱۰	۱۰۰

جدول (۳) وضعیت شغلی آزمونی‌های تحقیق

وضعیت شغلی	کارمند	دانشجو	هیئت علمی	جمع
تعداد	۱۵۵	۱۲۴	۳۱	۳۱۰

منبع: یافته‌های تحقیق

جهت سنجش مطابقت الگوی غالب و رایج برنامه‌ریزی روستایی در ایران با الگوی اسلامی ایرانی

توسعه با یکدیگر، ابتدا با توجه به امتیازات (لیکرت) بدست آمده که حاصل نظر پاسخ‌دهندگان می‌باشد

نمودار کلی و در ادامه نتایج آزمون برازش نیکویی (خی دو) بیان می‌گردد. در همین ارتباط ویژگی‌های در ارتباط با چارچوب برنامه‌ریزی توسعه روستایی، مشارکت، توسعه بومی، اهداف توسعه، وضع موجود و نظرات را بیان نمودیم و نظرات پاسخ‌دهنده‌ها در ارتباط با این ویژگی‌ها در الگوی غالب و رایج را ملاک محاسبه قرار دادیم.

نتایج آزمون برازش نیکویی (خی دو) در مورد متغیرهای بیان شده مرتبط با الگوی غالب و رایج برنامه‌ریزی توسعه روستایی ($\alpha=0/05$).

جدول (۴) نتایج آزمون برازش نیکویی (خی دو) در مورد متغیرهای چارچوب برنامه‌ریزی توسعه

روستایی

نتیجه آزمون	سطح معناداری	خی دو محاسبه شده	فراوانی مورد انتظار	کاملاً مخالفم	مخالفم	ناحدودی	موافقم	کاملاً موافقم	سوال
تفاوت معنادار	۰/۰۰۰	۳/۰۰۰	۶۲	۵۴	۱۷۹	۵۰	۱۴	۱۳	مشارکت مردمی به معنای واقعی
تفاوت معنادار	۰/۰۰۰	۳/۸۶۸	۶۲	۴	۵۳	۱۹۷	۲۸	۲۸	نقش مؤثر (دولت، مردم، سازمانهای غیر دولتی (NGOs))
تفاوت معنادار	۰/۰۰۰	۴/۶۳۰	۶۲	۵	۶۲	۲۰۸	۲۷	۸	در برگیرنده تمام اقشار جامعه روستایی
تفاوت معنادار	۰/۰۰۰	۳/۵۰۸	۶۲	۳۵	۱۹۱	۵۲	۲۱	۱۱	احیاء کننده تعاون و همکاری در روستاها
تفاوت معنادار	۰/۰۰۰	۴/۲۳۵	۶۲	۲۶	۲۰۳	۵۶	۲۱	۴	زمینه سازی برای مشارکت فعالانه مردم
تفاوت معنادار	۰/۰۰۰	۳/۷۷۴	۶۲	۲۹	۱۹۵	۵۷	۲۱	۸	توجه به توانمندسازی روستاییان
تفاوت معنادار	۰/۰۰۰	۳/۷۵۹	۶۲	۳۲	۱۹۶	۵۰	۲۲	۱۰	ایجاد فرصت های ترغیب کننده مشارکت روستاییان

منبع: یافته‌های پژوهش

با توجه به جدول (۴) نتایج نشان می‌دهد که در تمامی متغیرهای بیان شده در ارتباط با چارچوب برنامه‌ریزی توسعه روستایی، بیشترین فراوانی مشاهده شده مربوط به گزینه (مخالقم) می‌باشد و در بیشتر متغیرهای بیان شده کمترین فراوانی مشاهده شده به گزینه کاملاً موافقم می‌باشد. نتایج آزمون نیز تفاوت معناداری را به خوبی نشان می‌دهد. همچنین از آنجا که مقدار $p.value$ کوچک‌تر از $(\alpha=0/05)$ است فرض H_0 را در تمامی موارد ذکر شده نمی‌توانیم بپذیریم.

جدول (۵) نتایج آزمون برازش نیکویی (خی دو) در مورد متغیرهای مشارکت

بومی بودن	کاملاً موافقم	موافقم	نا محدودی	مخالقم	کاملاً مخالفم	فراوانی مورد انتظار	خی دو محاسبه شده	سطح معناداری	نتیجه آزمون
سازگار با خرده فرهنگ‌های روستایی	۶	۲۴	۸۳	۱۵۸	۳۹	۶۲	۲۳۸/۱۶۱	۰/۰۰۰	تفاوت معنادار
موید تفاوت‌های محیطی	۵	۳۹	۷۳	۱۵۷	۳۶	۶۲	۲۱۹/۳۵۵	۰/۰۰۰	تفاوت معنادار
نشانه‌های غالب و رایج موید بومی بودن	۶	۲۴	۶۵	۱۷۱	۴۴	۶۲	۲۷۰/۸۷۱	۰/۰۰۰	تفاوت معنادار
موید احیای سنت‌های مثبت روستایی	۷	۱۵	۷۵	۱۶۸	۴۵	۶۲	۲۷۳/۰۳۲	۰/۰۰۰	تفاوت معنادار
برگرفته از آموزه‌های دینی	۱۱	۳۰	۶۹	۱۵۱	۴۹	۶۲	۱۸۹/۷۴۲	۰/۰۰۰	تفاوت معنادار
با شرایط محیطی سازگار	۷	۱۸	۶۹	۱۶۶	۵۰	۶۲	۲۵۷/۵۸۱	۰/۰۰۰	تفاوت معنادار
موجب شکوفایی استعداد‌های بومی و محلی	۸	۲۱	۷۰	۱۵۶	۵۵	۶۲	۲۱۸/۴۸۴	۰/۰۰۰	تفاوت معنادار
نشان‌دهنده ابتکارات و نوآوری‌های بومی	۶	۱۴	۶۷	۱۷۲	۵۱	۶۲	۲۸۵/۲۵۸	۰/۰۰۰	تفاوت معنادار

منبع: یافته‌های پژوهش

با توجه به جدول (۵) نتایج بیانگر این است که در ارتباط با متغیرهای بیان شده مشارکت گزینه (مخالقم) بیشترین فراوانی مشاهده شده را به خود اختصاص داده است. ارتباطی بین متغیرهای بیان شده با الگوی غالب

توسعه روستایی وجود ندارد و متغیرهای بیان شده مستقل از الگوی غالب توسعه روستایی هستند. همچنین از آنجا که مقدار p .value کوچکتر از $(\alpha=0/05)$ است فرض H_0 را در تمامی موارد ذکر شده نمی‌توانیم بپذیریم.

جدول (۶) نتایج آزمون برازش نیکویی (خی دو) در مورد متغیرهای مرتبط با بومی بودن

سوال	کاملاً موافق	مواقفم	ناحدودی	مخالقم	کاملاً مخالف	فراوانی مورد	مقدار آزمون	سطح معناداری	نتیجه
شیوه یا روش خاص	۴	۳۰	۴۵	۱۸۱	۵۰	۶۲	۳/۰۶۲	۰/۰۰۰	تفاوت معنادار
پایداری روش غالب	۶۰	۷	۳۱	۱۷۱	۴۱	۶۲	۲/۶۳۱	۰/۰۰۰	تفاوت معنادار
تکاملی بودن روش فعلی	۱۵	۵۵	۵۶	۱۴۳	۴۱	۶۲	۱/۴۷۸	۰/۰۰۰	تفاوت معنادار
دینامیکی بودن روش فعلی	۴	۲۸	۴۸	۱۷۳	۵۷	۶۲	۲/۷۵۲	۰/۰۰۰	تفاوت معنادار
جهت‌گیری راهبردی روش فعلی	۴۶	۲۰	۴۷	۱۸۸	۹	۶۲	۳/۳۷۶	۰/۰۰۰	تفاوت معنادار
اصلاحی بودن روش فعلی	۱۱	۳۰	۴۰	۱۸۰	۴۹	۶۲	۲/۳۹۶	۰/۰۰۰	تفاوت معنادار

منبع: یافته‌های پژوهش

با توجه به جدول (۶) نتایج بیانگر این است که در ارتباط با متغیرهای بیان شده توسعه بومی گزینه (مخالقم) بیشترین فراوانی را به خود اختصاص داده است ارتباط معناداری بین متغیرهای بیان شده با الگوی غالب برنامه‌ریزی توسعه روستایی وجود ندارد و متغیرهای ذکر شده مستقل از الگوی مذکور می‌باشد. همچنین از آنجا که مقدار p .value کوچکتر از $(\alpha=0/05)$ است فرض H_0 را در تمامی موارد ذکر شده نمی‌توانیم بپذیریم.

جدول (۷) نتایج آزمون برازش نیکویی (خی دو) در مورد متغیرهای اهداف توسعه

سوال	کاملاً موافقم	موافقم	تأخیری	مخالفم	کاملاً مخالفم	فراوانی مورد انتظار	خی دو محاسبه شده	سطح معناداری	نتیجه آزمون
استقلال کشور بر مبنای توسعه روستایی	۱۸	۱۷۷	۵۵	۳۴	۲۶	۶۲	۲۹/۶	۰/۰۰۰	تفاوت معنادار
اجرای عدالت توزیعی	۱۳	۳۴	۵۷	۱۹۰	۱۶	۶۲	۳/۵۸	۰/۰۰۰	تفاوت معنادار
توجه به نیازها، اولویت‌ها، منابع و مشکلات منطقه‌ای و محلی در برنامه‌های ملی	۱۴	۲۸	۶۲	۱۷۰	۴۱	۶۲	۲/۶۷	۰/۰۰۰	تفاوت معنادار
خودکفایی	۱۴	۲۴	۵۸	۱۶۹	۴۵	۶۲	۲/۵۴	۰/۰۰۰	تفاوت معنادار
افزایش بهره‌وری	۲۰	۲۱	۵۳	۱۷۳	۴۳	۶۲	۲/۶۵	۰/۰۰۰	تفاوت معنادار
ارتقای سطح سواد روستاییان	۲۳	۱۷۹	۵۷	۳۰	۲۱	۶۲	۲۹/۶	۰/۰۰۰	تفاوت معنادار
ارتقای خدمات رسانی به روستاییان	۱۶	۴۳	۱۹۲	۴۵	۱۴	۶۲	۳۵/۹	۰/۰۰۰	تفاوت معنادار
افزایش امید به زندگی	۱۹	۳۷	۱۸۶	۵۴	۱۴	۶۲	۳۳/۱	۰/۰۰۰	تفاوت معنادار
رشد ارتباطات	۱۹	۱۸۶	۵۸	۲۹	۱۸	۶۲	۳۳/۹	۰/۰۰۰	تفاوت معنادار
عدالت‌گرایی	۱۷	۲۲	۵۳	۱۷۹	۳۹	۶۲	۲/۹۶	۰/۰۰۰	تفاوت معنادار

منبع: یافته‌های پژوهش

با توجه به جدول (۷) نتایج متفاوتی نسبت به سایر متغیرهای بررسی نشان می‌دهد. پاسخ‌دهنده‌ها در ارتباط با متغیرهایی همچون (استقلال کشور بر مبنای توسعه روستایی، ارتقای سطح سواد روستاییان، ارتقای خدمات

رسانی به روستاییان، افزایش امید به زندگی و رشد ارتباطات) گزینه (موافقم) یا (تاحدودی) را انتخاب نموده‌اند یا متغیرهای مذکور در این گزینه‌ها دارای بیشترین فراوانی می‌باشند با توجه به نظر پاسخ دهنده‌ها در ارتباط با سایر متغیرها از جمله (عدالت توزیعی، توجه به نیازها و اولویت‌های منطقه‌ای و محلی در برنامه ملی، خودکفایی، افزایش بهره‌وری و عدالت گرای) بیشترین فراوانی مشاهده شده به گزینه مخالفم اختصاص داده شده است. همچنین رابطه معنی داری بین متغیرهای ذکر شده با الگوی غالب توسعه روستایی ندارد و متغیرهای مذکور مستقل از الگوی غالب توسعه روستایی هستند. همچنین از آنجا که مقدار p . value کوچک‌تر از $(\alpha=0/05)$ است فرض H_0 را در تمامی موارد ذکر شده نمی‌توانیم بپذیریم.

جدول (۸) نتایج آزمون برازش نیکویی (خی دو) در مورد متغیرهای وضع موجود

سوال	کاملاً موافقم	موافقم	تاحدودی	مخالفم	کاملاً مخالفم	فراوانی مورد	خی دو محاسبه	سطح معناداری	نتیجه آزمون
بکار گرفتن الگوی توسعه موفق	۱۱	۲۲	۴۴	۱۹۶	۳۷	۶۲	۳/۷۸	۰/۰۰۰	تفاوت معنادار
تمرکز در تصمیم‌گیری	۱۲	۳۶	۲۰۶	۴۲	۱۴	۶۲	۴/۳۲	۰/۰۰۰	تفاوت معنادار
شناخت کافی از جامعه روستایی	۳۶	۲۰	۴۱	۲۰۰	۱۳	۶۲	۳/۹۵	۰/۰۰۰	تفاوت معنادار
منابع مالی متنوع برای توسعه روستایی	۱۱	۳۱	۴۰	۱۹۸	۳۰	۶۲	۳/۸۴	۰/۰۰۰	تفاوت معنادار
پیروی رفتار مدیران از الگوی خاص	۱۶	۳۵	۲۷	۲۰۲	۲۹	۶۲	۴/۰۰	۰/۰۰۰	تفاوت معنادار
پایداری نشانه‌های بهبود در توسعه روستایی	۳۸	۱۰	۳۷	۲۱۵	۸	۶۲	۴/۹۰	۰/۰۰۰	تفاوت معنادار
رضایت روستاییان	۱۳	۳۲	۴۲	۱۹۳	۲۶	۶۲	۳/۶۲	۰/۰۰۰	تفاوت معنادار
مدیریت یکپارچه در برنامه ریزی	۱۲	۲۷	۴۰	۱۹۵	۳۲	۶۲	۳/۷۲	۰/۰۰۰	تفاوت معنادار
دو بعدی بودن توسعه روستایی	۲۴	۳۲	۲۰۳	۳۷	۱۱	۶۲	۴/۱۴	۰/۰۰۰	تفاوت معنادار

تفاوت معنادار	۰/۰۰۰	۳/۹۱	۶۲	۳۲	۱۹۹	۴۲	۲۳	۱۲	تخصص گرایی
تفاوت معنادار	۰/۰۰۰	۴/۹۷	۶۲	۱۱	۳۴	۲۱۷	۳۲	۱۴	منبع گرایی
تفاوت معنادار	۰/۰۰۰	۴/۴۳	۶۲	۸	۲۷	۲۰۷	۴۱	۲۳	مکان گرایی
تفاوت معنادار	۰/۰۰۰	۳/۷۹	۶۲	۳۲	۱۹۷	۳۹	۲۳	۱۶	پایداری در توسعه
تفاوت معنادار	۰/۰۰۰	۲/۸۳	۶۲	۲۸	۱۷۵	۶۳	۲۲	۱۹	توجه به الگوهای زندگی مردم روستا
تفاوت معنادار	۰/۰۰۰	۳/۶۱	۶۲	۳۲	۱۹۳	۴۳	۲۲	۱۶	توجه به تاریخ و گذشته محیط روستا
تفاوت معنادار	۰/۰۰۰	۳/۲۹	۶۲	۴۸	۳۷	۱۸۶	۲۱	۱۸	پرورش نیروی انسانی مسئول و متعهد روستایی
تفاوت معنادار	۰/۰۰۰	۲/۸۲	۶۲	۴۱	۱۷۸	۴۱	۲۱	۲۹	در بر گیرنده تمامی ابعاد توسعه
تفاوت معنادار	۰/۰۰۰	۳/۳۶	۶۲	۲۴	۳۶	۱۸۸	۴۴	۱۸	پشتوانه نظری

منبع: یافته‌های پژوهش

با توجه به جدول (۸) نتایج نشان‌دهنده این است که بیشترین فراوانی مشاهده شده مربوط به گزینه (مخالقم) در تمامی متغیرها می‌باشد همچنین پاسخ‌دهنده‌ها رابطه معنی‌داری بین متغیرهای ذکر شده با الگوی غالب توسعه روستایی را نپذیرفته‌اند و در واقع تمامی متغیرهای بیان شده در زمینه (وضع موجود) مستقل از الگوی غالب توسعه می‌باشند. همچنین از آنجا که مقدار p.value کوچک‌تر از $(\alpha=0/05)$ است فرض H_0 را در تمامی موارد ذکر شده نمی‌توانیم بپذیریم.

جدول (۹) نتایج آزمون برازش نیکویی (خی دو) در مورد متغیرهای نظارت

نتیجه آزمون	سطح معناداری	خی دو محاسبه شده	فراوانی مورد	کاملاً مخالفم	مخالقم	ناحدودی	موافقم	کاملاً موافقم	سوال
تفاوت معنادار	۰/۰۰۰	۴۲۴/۱۲۳	۶۲	۱۹۹	۶۹	۳۲	۷	۳	نظارت مستمر
تفاوت معنادار	۰/۰۰۰	۵/۷۰۸	۶۲	۲۳	۲۲۷	۴۸	۱۰	۲	نظارت مردمی
تفاوت معنادار	۰/۰۰۰	۶۱۳/۷۹۹	۶۲	۱۹	۲۳۴	۴۳	۱۲	۲	نظارت مستند
تفاوت معنادار	۰/۰۰۰	۵۹۵/۴۵۰	۶۲	۲۰	۲۳۱	۴۶	۱۰	۳	نظارت قانونمند
تفاوت معنادار	۰/۰۰۰	۵/۶۹۹	۶۲	۲۵	۲۲۸	۳۹	۱۶	۲	نظارت علمی
تفاوت معنادار	۰/۰۰۰	۵۴۵/۸۷۱	۶۲	۲۱	۲۲۴	۴۴	۱۹	۲	نظارت تابع چارچوب خاص
تفاوت معنادار	۰/۰۰۰	۷۶۵/۹۳۹	۶۲	۲۷	۲۲۹	۳۹	۱۱	۴	نظارت منجر به اجرای دقیق برنامه‌ها

منبع: یافته‌های پژوهش

با توجه به جدول (۹) نتایج بیانگر این است که در ارتباط با متغیر (نظارت مستمر) بیشترین فراوانی مشاهده شده مربوط به گزینه (کاملاً مخالفم) می‌باشد ولی در سایر متغیرهای بیان شده بیشترین فراوانی مشاهده شده مربوط به گزینه (مخالقم) می‌باشد؛ بنابراین ارتباط معناداری بین متغیرهای ذکر شده و الگوی غالب توسعه روستایی وجود ندارد و متغیرهای بیان شده مستقل از الگوی غالب توسعه روستایی می‌باشد. همچنین از آنجا که مقدار p value کوچک‌تر از $\alpha=0/05$ است فرض H_0 را در تمامی موارد ذکر شده نمی‌توانیم بپذیریم.

آزمون فرضیه:

متغیرهای مورد بررسی در تبیین الگوی غالب و رایج برنامه‌ریزی توسعه روستایی در ایران چارچوب برنامه‌ریزی توسعه روستایی جدول (۱)، مشارکت جدول (۲)، توسعه بومی جدول (۳)، وضع موجود جدول (۴)، نظارت جدول (۵) و نمودار کلی پاسخ‌دهنده‌ها گزینه (مخالقم) را بیشتر از سایر گزینه‌ها انتخاب نموده‌اند.

از بین ۵۶ مورد از ویژگی‌های بیان شده در ۵۱ مورد تفاوت معناداری با الگوی غالب و رایج برنامه‌ریزی توسعه روستایی وجود دارد و در واقع مستقل از الگوی غالب و رایج می‌باشند و در حداکثر متغیرهای بررسی شده در الگوی غالب، توسعه روستایی وضعیت مطلوبی را دارا نمی‌باشند و تا رسیدن به وضعیت مطلوب فاصله بسیار زیاد دارند.

بنابراین الگوی غالب و رایج در زمینه برنامه‌ریزی توسعه روستایی در ایران با الگوی اسلامی ایرانی مطابقت ندارد.

نتیجه‌گیری:

جهت گذار از وضعیت موجود به وضعیت مطلوب نیاز به یک نقشه راهنما می‌باشد. در برنامه‌ریزی توسعه روستایی یک الگوی بومی و درون‌زا می‌تواند نقشه راهنمایی جهت توسعه و پیشرفت باشد، توجه به شرایط بومی و محلی (طبیعی، فرهنگی، اقتصادی، اجتماعی و ...) در الگوهای بومی و در نظر گرفتن شرایط متفاوت مکانی از کلیدهای موفقیت الگوهای بومی می‌باشد.

الگویی که بر اساس مبانی دین اسلام و فرهنگ بومی ایران تدوین گردد، به هیچ وجه نمی‌تواند رویکرد مقلدانه و دنباله‌روی الگوهای توسعه غربی باشد چرا که چنین الگویی بر اساس یک شریعت آسمانی و مبتنی بر یک تمدن غنی می‌باشد شریعتی که رفاه انسان را در رفاه مادی نمی‌بیند و تمدنی که جز عزت و سربلندی چیز دیگری بر نمی‌تابد. در حالی که در الگوهای غربی توسعه رفاه مادی انسان در اولویت قرار گرفته و مسیر توسعه مسیری می‌باشد که با انحصارطلبی، استعمار، زورگویی، چپاول و غارت ثروت سایر کشورها، ظلم در حق ملت‌ها و خود برتر بینی و خود پسندی همراه است؛ بنابراین تفاوت در هدف و مقصد ما را در تقلید کورکورانه و دنباله‌روی از توسعه غربی باز می‌دارد.

الگوی غالب و رایج برنامه‌ریزی توسعه روستایی در ابعادی همچون چارچوب ریزی در الگوی غالب و رایج، مشارکت، توسعه بومی، اهداف توسعه، وضع موجود و نظارت تحلیل صورت گرفته نشان می‌دهد که الگوی غالب و رایج برنامه‌ریزی توسعه روستایی در ابعاد مذکور با نواقص و کمبودهایی مواجه

است که می‌توان به موارد زیر اشاره نمود؛ عدم بهره‌گیری از شیوه یا روش خاص در برنامه‌ریزی توسعه روستایی، عدم پایداری روش غالب و رایج در ارتباط با برنامه‌ریزی و توسعه روستایی، عدم تکاملی بودن روش فعلی توسعه روستایی، عدم دینامیکی بودن روش فعلی توسعه روستایی، عدم جهت‌گیری راهبردی روش فعلی توسعه روستایی، عدم اصلاحی بودن روش فعلی توسعه روستایی، عدم سازگاری با خرده فرهنگ‌های روستایی، عدم توجه به تفاوت‌های محیطی، عدم بومی بودن برنامه‌ریزی توسعه روستایی، عدم احیای سنت‌های مثبت روستایی، عدم بهره‌گیری از آموزه‌های دینی، عدم سازگاری با شرایط محیطی، عدم بکارگیری ابتکارات و نوآوری‌ها، عدم تهیه و اجرای برنامه‌های توسعه ملی با توجه به نیازها، اولویت‌ها، منابع و مشکلات منطقه‌ای و محلی، عدم رسیدن به بهبود و رفاه نسبی در زمینه‌های متعدد توسعه روستایی، عدم عدالت گرا بودن قابل ذکر است که در زمینه‌هایی همچون اجرای عدالت توزیعی، ارتقای خدمات رسانی به روستاییان، افزایش امید به زندگی، تحقق نسبی وجود دارد. هر چند که تا رسیدن به وضعیت مطلوب نیاز به تلاش مستمر دارد؛ و در زمینه‌هایی همچون هدفی برای استقلال کشور بر مبنای توسعه روستایی، ارتقای سطح سواد روستاییان و رشد ارتباطات، وضعیت مطلوب تری وجود دارد.

همچنین مشارکت مردمی به معنای واقعی در توسعه روستایی وجود ندارد، الگوی غالب توسعه روستایی احیاکننده تعاون و همکاری در روستاهای ایران نمی‌باشد، عدم زمینه‌سازی برای مشارکت فعالانه مردم در برنامه‌های توسعه روستایی، عدم توجه به ایجاد انگیزه و توانمندسازی روستاییان به منظور مشارکت در فعالیت‌های توسعه‌ای، عدم ایجاد فرصت‌های ترغیب‌کننده مشارکت روستاییان و حمایت از رفتارهای نوآورانه و خلاقانه آنها البته قابل ذکر است که در ارتباط با متغیرهایی همچون نقش عناصر مختلف (دولت، مردم، سازمان‌های غیردولتی NGOs) در توسعه روستایی و در برگیرنده تمام اقشار جامعه روستایی، تحقق نسبی وجود دارد اما تا رسیدن به شرایط مطلوب تلاش مستمر و زمان زیادی لازم است.

با توجه به مطالب گفته شده نتایج گویای این واقعیت است که جهت‌گذار از وضعیت موجود (الگوی غالب) به وضعیت مطلوب (الگوی اسلامی - ایرانی) راه‌درازی در پیش است که با خود باوری و تکیه بر الگوی بومی می‌توان به آن وضعیت مطلوب رسید.

منابع:

- بدری، سید علی، اکبریان رونیزی، سعید و جواهری، حسین (۱۳۸۵)، تعیین سطوح توسعه یافتگی نواحی روستایی شهرستان کامیاران. فصلنامه تحقیقات جغرافیایی، ش ۸۲، ۱۲۶-۱۱۶.
- پاپلی یزدی، محمد، حسین و ابراهیمی، محمد، امیر (۱۳۸۵)، نظریه‌های توسعه روستایی. تهران: انتشارات سمت، صفحات ۵۹ و ۵۸.
- چشمی، علی و پيله فروش، محمد (۱۳۹۰)، تبیین الگوی پیشرفت اقتصادی در قانون اساسی کشور. پژوهش‌نامه علوم راهبردی، دانشگاه عالی دفاع ملی.
- حبیبی، نیک بخش (۱۳۹۰)، عدالت نظام‌مند، عامل کارآمد سازی الگوی اسلامی _ ایرانی پیشرفت. پژوهش‌نامه علوم راهبردی. دانشگاه عالی دفاع ملی.
- حجازی، سید حسین (۱۳۸۷)، مؤلفه‌های امنیت ملی پایدار در الگوی توسعه اسلامی _ ایرانی. فصلنامه نامه دولت اسلامی. مرکز پژوهش و اسناد ریاست جمهوری، سال اول، شماره سوم.
- حمزه پور، علی (۱۳۸۷)، ضرورت‌ها و ویژگی‌های الگوی توسعه اسلامی ایرانی. فصلنامه نامه دولت اسلامی، مرکز پژوهش و اسناد ریاست جمهوری، سال اول، شماره سوم و چهارم.
- حیدری، احمد (۱۳۸۱)، توسعه و موانع توسعه در ایران. تهران: سازمان انتشارات گفتمان، ص ۱۰۶.
- دیلمی معزی، امین و شجاع، مرتضی (۱۳۸۸)، نبود الگوی بومی توسعه و همکاری در آسیای جنوب باختری. ماهنامه اطلاعات سیاسی اقتصادی، شماره ۲۶۴-۲۶۱.
- رضوانی، علی اصغر (۱۳۸۲)، روابط متقابل شهر و روستا با تاکید بر ایران، انتشارات پیام نور، ص ۱۶.
- رضوانی، محمد، رضا (۱۳۷۹)، برنامه‌ریزی توسعه و عمران روستایی در ایران: از فکر تا عمل (ارزشیابی اساسی درباره محتوی و عملکرد برنامه‌های توسعه در چند دهه اخیر). پژوهش‌های جغرافیایی، ش ۳۹. صص ۶۵-۷۷.
- سیاه پوش، امیر (۱۳۸۹)، الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت در منظر رهبر معظم انقلاب اسلامی ایرانی. انتشارات آفتاب توسعه (با مشارکت سازمان فرهنگی و هنری شهرداری تهران).
- شرافت سید، امان، گلندی (۱۳۸۷)، ارزیابی سیاست‌های توسعه مسکن روستایی در شهرستان آق‌قلا. پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه زابل.
- علوی زاده، سید، امیر، محمد (۱۳۸۶)، الگوهای توسعه اقتصادی _ اجتماعی با تاکید بر توسعه پایدار روستایی در ایران. ماهنامه اطلاعات سیاسی اقتصادی، ش ۲۴۶.
- کامران، فریدون (۱۳۷۴)، توسعه و برنامه‌ریزی روستایی. موسسه انتشارات آوای نور، ص ۲۸۸.

- کریمی، زیبا (۱۳۸۹)، بررسی نقاط قوت و ضعف برنامه‌های توسعه روستایی طی نیم قرن گذشته. هفته نامه هفت روز کشاورزان، ش ۴۲ ص ۱۳.
- کمالی اردکانی، علی، اکبر (۱۳۸۷)، روند تکوین الگوی توسعه یافتگی بومی در ایران پس از انقلاب اسلامی. فصلنامه خط اول، سال دوم، شماره ۶، ص ۱۸-۳.
- گنجعلی، علی، اکبر (۱۳۸۷)، تدوین سند توسعه پایدار روستایی شهرستان نیشابور با استفاده از مدل فرایند تحلیل سلسله مراتبی. پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه زابل.
- مستوفی الممالک، رضا (۱۳۸۵)، جغرافیای روستایی (مبانی و ایران) تاکید به اصلاحات ارضی و دگرگونی ساختار اجتماعی، اقتصادی و سیاسی روستاهای ایران. یزد: انتشارات وصال، ص ۶۰-۵۸.
- مطیعی لنگرودی، سید حسن (۱۳۸۲)، برنامه‌ریزی روستایی با تاکید بر ایران. مشهد: انتشارات جهاد دانشگاهی، ص ۳۰.
- هزاوه‌ای، سیدمرتضی (۱۳۸۵)، تاثیرپذیری سیاست‌های توسعه در ایران از الگوهای مسلط غربی. دو فصلنامه دانش سیاسی، شماره ۴.
- یوسف خیل، حسین (۱۳۷۵)، عدالت اجتماعی رشد و توسعه اقتصادی با نگرش به دیدگاه اسلامی. پایان‌نامه کارشناسی ارشد، تهران: دانشگاه امام صادق (ع).